
www.handicap-studie.nl

Jaarverslag

20
09

Jaarverslag 2009 **FOCUS**

handicap + studie

VERLAAT

de BARRICADEN

en richt zich op

SAMENWERKING

en ADVIES.

Inhoud

1. INLEIDING	5
2. STRATEGIE	7
3. EXPERTISE: HANDICAP + STUDIE ALGEMEEN	11
4. EXPERTISE: VOOR DE ONDERWIJSINSTELLINGEN	19
5. DIGITALE TOEGANKELIJKHEID EN HULPMIDDELEN	25
6. HELPDESK	29
7. BESTUUR EN STAF	33
8. FINANCIËN	35

Inleiding

HANDICAP + STUDIE, EXPERTISECENTRUM VOOR ONDERWIJS EN HANDICAP, STIMULEERT DAT JONGEREN MET EEN HANDICAP OF CHRONISCHE ZIEKTE SUCCESVOL KUNNEN STUDEREN IN DE OPLEIDING VAN HUN KEUZE IN HET HOGER ONDERWIJS. 8,3% VAN DE EERSTEJAARSTUDENTEN ONDERVINDT BELEMMERINGEN IN HUN STUDIE DOOR HUN FUNCTIEBEPERKING. IN SAMENWERKING MET HOGESCHOLEN EN UNIVERSITEITEN ZET HANDICAP + STUDIE ZICH IN OM STUDEREN VOOR HEN TOEGANKELIJKER TE MAKEN.

In het afgelopen jaar is de richting die handicap + studie al eerder was ingeslagen verder uitgewerkt. De focus ligt niet langer alleen op de hulp aan de individuele student, studentendecaan of studieadviseur, maar is nu breder. Onderwijsinstellingen kennen de rechten en capaciteiten van studenten met een functiebeperking en zetten zich in om de noodzakelijke voorzieningen te regelen. Om te voorkomen dat op elke instelling opnieuw moet worden nagedacht over mogelijke oplossingen of bottlenecks, zet handicap + studie hier zijn expertise in. Met trainingen, advies en studiedagen wil handicap + studie ervoor zorgen dat zij voor individuele studenten grotendeels overbodig wordt, omdat hun onderwijsinstelling de oplossing heeft voor hun studieproblemen. handicap + studie verzorgt in dit scenario de achtervang en ondersteuning van hogescholen en universiteiten.

handicap + studie zette in 2009 heel bewust in op deze koersverandering. Dit is in dit jaarverslag daarom het centrale thema. Belangrijke onderwerpen zijn de veranderingen binnen de onderwijsinstellingen, de structuurveranderingen bij handicap + studie en de nieuwe producten en diensten die in het kader van deze omslag zijn ontwikkeld. handicap + studie heeft zichzelf weer opnieuw gepositioneerd: van studentensanatorium via studentbegeleiding naar ondersteuning van de onderwijsinstellingen.

Strategie

MET DANK AAN DE SUBSIDIERONDES IMPULS EN PLAN VAN AANPAK EN DE INSTELLING VAN COMMISSIE MAATSTAF STAAT STUDEREN MET EEN FUNCTIEBEPERKING OP DE AGENDA BIJ ONDERWIJSINSTELLINGEN EN DE POLITIEK. ER WORDEN VEEL INITIATIEVEN OPGEPAKT EN ONDERWIJSINSTELLINGEN GAAN STEEDS BEWUSTER MET HET THEMA OM. HIERDOOR VERANDERT DE ROL VAN HANDICAP + STUDIE. ZIJ KAN DE BARRICADEN VERLATEN EN RICHTTE ZICH IN DE AFGELOPEN JAREN AL STEEDS MEER OP SAMENWERKING EN ADVIES. EXTERNE FACTOREN (DE AFRONDING VAN HET PLAN VAN AANPAK, DE OPDRACHT AAN DE COMMISSIE MAATSTAF EN DE VERNIEUWINGEN IN DE ACCREDITATIE) HEBBEN ER IN 2009 SAMEN MET INTERN ONDERZOEK VOOR GEZORGD DAT HANDICAP + STUDIE ZICH BEWUST WERD VAN DIE NIEUWE ROL EN HIERVOOR EEN NIEUW PAD UITSTIPPELDE.

Plan van Aanpak

2009 was het laatste jaar van het subsidieprogramma Plan van Aanpak (zes miljoen euro verspreid over 3 jaar en 32 onderwijsinstellingen), dat onderwijsinstellingen in staat stelde knelpunten aan te pakken, beleid te ontwikkelen voor het wegnemen van belemmeringen en de voorlichting van studenten met een functiebeperking te verbeteren. In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W) analyseerde handicap + studie in 2009 de rapportages van de deelnemende onderwijsinstellingen. Uit de verslagen bleek dat het programma zowel bewustwording en positieve beeldvorming als geslaagde deelprojecten heeft opgeleverd, zoals maatjesprojecten voor studenten met een autismespectrumstoornis, verbeterde intakeprocedures en stagetrainingen. Toch zijn er (expliciet of impliciet) ook zorgpunten: weerbarstige processen, moeilijk te borgen resultaten en de voortgang van projecten als de subsidie eindigt.

Commissie Maatstaf

De commissie Maatstaf is ingesteld door de minister van OC&W om een referentiekader te maken voor het gewenste voorzieningenniveau in het hoger onderwijs. handicap + studie is als waarnemer lid van deze commissie die bestaat uit Pauline Meurs, Frans Leijnse, Taede Sminia en voorzitter Margot Vliegthart. Zij hebben van oktober 2009 tot april 2010 de tijd om de stand van zaken te inventariseren. Mede aan de hand van het rapport 'onbelemmerd studeren' van de Inspectie voor het Onderwijs en een analyse van rapportages van handicap + studie stelt de commissie uiteindelijk haar referentiekader op. Dit moet daarna gaan dienen als leidraad voor hogescholen en universiteiten om de kwaliteit op het gebied van studeren met een functiebeperking te verbeteren. Aan de hand van het referentiekader wil handicap + studie in overleg met het Ministerie OC&W en de onderwijsinstellingen. Op deze manier kan handicap + studie juist die producten en diensten ontwikkelen die

nodig zijn om de onderwijskwaliteit op het gewenste niveau te brengen en/of te houden.

Accreditatie

Onder het motto "onbelemmerd studeren is een graadmeter van de algehele kwaliteit van de onderwijsinstelling" heeft handicap + studie in 2009 gesproken met de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en de Inspectie voor het Onderwijs. Om deze reden zou studeren met een functiebeperking onderdeel moeten uitmaken van het nieuwe accreditatiekader. Ook is dit besproken met de commissie Maatstaf. Door studeren met een functiebeperking in de accreditatie vast te laten leggen hoopt handicap + studie dat het thema de benodigde uitwerking krijgt na de wettelijke verankering in de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW) en de Wet Gelijke Behandeling op grond van Handicap of Chronische Ziekte (WGBh/cz).

Onderzoeken HO-instellingen

Ruigrok|Netpanel deed in 2009 kwalitatief onderzoek onder decanen en beleidsmedewerkers naar de behoeftes op het gebied van handicap + studie. De resultaten zijn gepubliceerd in het rapport 'Eén instituut, vele gezichten, een onderzoek naar de behoeften van HO-instellingen betreft de functie van handicap + studie'. Uit het rapport blijkt dat de onderwijsinstellingen wat betreft het thema 'studeren met een functiebeperking' in te delen zijn in drie categorieën: zelfredzaam, gevorderd en beginnend. Vooral de eerste twee groepen willen niet langer op hun vingers getikt worden door handicap + studie, maar zoeken een sparringpartner die beschikt over up-to-date expertise. Begin 2009 deed handicap + studie zelf onderzoek¹ naar de tevreden-

heid van decanen over handicap + studie. Daaruit blijkt dat de kennis van handicap + studie over het algemeen hoog ingeschat en gewaardeerd wordt, maar dat veel onderwijsprofessionals de waakhondfunctie van handicap + studie langzamerhand overbodig en vervelend vinden. Dit was een extra teken voor handicap + studie, naast het signaal uit de rapportages van het Plan van Aanpak, om het belang van samenwerking voortaan voorop te stellen.

Toekomstscenario's

handicap + studie heeft met ondersteuning van adviesbureau Futureconsult gekeken naar de toekomst. Door verschillende toekomstscenario's te schetsen werden twee centrale thema's gedestilleerd. Ten eerste staat de expertisefunctie van handicap + studie in de toekomst meer centraal, met daaraan gekoppeld een vraaggestuurd aanbod van producten voor onderwijsinstellingen. Het tweede thema is de sterke toename van het gebruik van ICT in het onderwijs, wat in 2010 daarom een speerpunt is voor handicap + studie. In het kader van de ICT-ontwikkelingen is de Special Interest Groep XS=USE² opgericht en is het onderwerp 'digitale toegankelijkheid en hulpmiddelen' gekozen als één van de speerpunten van 2010.

Nieuwe richting van handicap + studie

Uit de gesprekken met decanen en beleidsmedewerkers in het kader van de verschillende voornoemde onderzoeken bleek wat handicap + studie zelf ook al aanvoelde tijdens de workshops van FutureConsult. handicap + studie wil af van zijn rol als luis in de pels en profileert zich met de expertise die ze in huis heeft. HBO's en universiteiten zijn zich inmiddels heel bewust van de rechten en potentie van studenten met een functiebeperking en ontwikkelen zich, mede dankzij het Plan van Aanpak, op dit gebied. Van handicap + studie verwachten zij specialistische expertise,

¹ Desirée Bijsterbosch. *Onderzoeks- en Adviesrapport Studeren met een Functiebeperking en handicap + studie*. (2009). Annemieke Mes. *handicap + studie versie 2.0: Wederopstanding, een Onderzoek naar Identiteit en Imago*. (2009).

² Voor meer informatie over SIG XS=USE, zie hoofdstuk 5, digitale toegankelijkheid en hulpmiddelen.

als achtervang op momenten dat zij zelf geen oplossing bij de hand hebben.

handicap + studie werkte in de afgelopen jaren al steeds meer samen met een aantal onderwijsinstellingen. Onder invloed van eerder genoemde interne onderzoeken en de resultaten van het Plan van Aanpak is zij zich in 2009 nog veel bewuster in deze richting gaan ontwikkelen. Zo zijn er naar aanleiding van de eindrapportages van het Plan van Aanpak gesprekken gepland met de deelnemende instellingen waarin besproken wordt wat sterke punten zijn en welke zaken aandacht nodig hebben. Daarbij wordt gekeken hoe handicap + studie hierbij ondersteuning kan bieden. Daarnaast heeft handicap + studie haar serie trainingen³ voor professionals sterk uitgebreid en is een training of serie trainingen op maat mogelijk. In 2010 wordt deze nieuwe richting nog verder uitgewerkt met bijvoorbeeld een expertisereeks met 8 bijeenkomsten over actuele thema's waarin kennis vergaard en uitgewisseld kan worden.

³ Voor meer informatie over professionele trainingen, zie hoofdstuk 4, expertise, voor de onderwijsinstellingen.

8% van de **EERSTEJAARSSTUDENTEN** onder-
vindt **BELEMMERINGEN** in hun studie
door hun functiebeperking.

In **SAMENWERKING** met hogescholen en
universiteiten zet handicap + studie zich in om
STUDEREN voor hen **TOEGANKELIJKER**
te maken.

Expertise: handicap + studie algemeen in 2009

DE EXPERTISE VAN HANDICAP + STUDIE VORMT DE KERN VAN DE ORGANISATIE. ONDERZOEKEN EN VAKINHOUDELIJKE EXPERTS VAN HANDICAP + STUDIE ZORGEN ERVOOR DAT STUDENTEN EN ONDERWIJSINSTELLINGEN HET JUISTE ADVIES KRIJGEN, STUDENTENPLATFOMS ONDERSTEUND WORDEN EN DAT ER VOOR ONDERWIJSPROFESSIONALS EEN STUDIEDAG GEORGANISEERD WORDT MET INHOUDELIJKE KWALITEIT EN AANSLUITING BIJ ACTUELE VRAAGSTUKKEN. DIT GEBEURT TEGEN DE ALGEMENE ACHTERGROND VAN DE EXPERTISE VAN HANDICAP + STUDIE OVER HET STUDEREN MET BEPERKINGEN, WAAROVER IN 2009 HET VOLGENDE WERD ONTWIKKELD EN OP BIJENKOMSTEN WERD UITGEDRAGEN.

Positionpaper WGBh/cz

In de Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte is opgenomen dat de wet om de vijf jaar wordt geëvalueerd. In 2009 heeft handicap + studie in het kader van de eerste evaluatie van deze wet het positionpaper WGBh/cz gepubliceerd. Hierin legt handicap + studie verschillende onderzoeken en evaluaties naast elkaar om de invloed en bekendheid van de WGBh/cz in het hoger onderwijs te bepalen. Op grond van de resultaten doet het positionpaper aanbevelingen voor onderwijsinstellingen, politiek, de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) en de overheid.

De online versie van het positionpaper WGBh/cz staat op www.handicap-studie.nl > publicaties.

handicap + studiealmanak 2009

De handicap + studiealmanak wordt gevuld met data die aangeleverd worden door de onderwijsinstellingen. Hiervoor is een uitgebreide vragenlijst samengesteld over het beleid en de voorzieningen op het gebied van studeren met een functiebeperking. Studentendecanen worden uitgenodigd om deze in te vullen. In 2009 stuurden 45 HBO's en universiteiten een ingevulde almanak terug. De

resultaten zijn verwerkt op de website van handicap + studie: www.handicap-studie.nl > beleidszaken > HBO's en universiteiten.

Gebruikerstoets studeren met een handicap 2008

handicap + studie investeert in longitudinaal onderzoek naar de ervaringen en het succes van studenten met een functiebeperking. Dit onderzoek maakt het mogelijk om instellingen deze onderzoeksresultaten op maat aan te bieden. Hiermee kunnen zij hun beleid aanscherpen, zoals dat straks verwacht wordt binnen het kader van het nieuwe accreditatiestelsel.

In januari verscheen de Gebruikerstoets 'studeren met een handicap 2008'. De gebruikerstoets geeft de studenttevredenheid op het gebied van studeren met een functiebeperking weer. De data hiervoor worden verzameld via de NSE (Nationale Studenten Enquete). Studenten die hierin aangeven dat zij een functiebeperking hebben krijgen in de NSE zes of zeven extra vragen. De hele groep wordt bevroegd over de tevredenheid over de intake, hulpmiddelen, aanpassingen in

het onderwijs, voorlichting, speciale begeleiding en begrip. Studenten voor wie dit relevant is beantwoorden een extra vraag over fysieke toegankelijkheid. Omdat de studenten in het onderzoek aangeven welke beperking ze hebben, geeft de gebruikerstoets hiervan ook een overzicht.

Uit de resultaten blijkt dat 8% van de studenten een functiebeperking heeft die het studeren belemmert. Studenten in het WO zijn positiever over hun opleiding dan studenten uit het HBO, al zijn alle studenten kritisch over de bevraagde voorzieningen. Ze vinden het begrip wel verbeterd ten opzichte van vorige jaren, maar intake en voorlichting scores, net als eerdere jaren, laag.

handicap + studie geeft onderzoeksbureau C.H.O.I. (Centrum Hoger Onderwijs Informatie) elk jaar opdracht om de gebruikerstoets uit te voeren. De gebruikerstoets staat online op www.handicap-studie.nl > publicaties.

Studeren met een functiebeperking

‘Studeren met een functiebeperking, resultaten van een onderzoek naar eerstejaarsstudenten’ is een onderzoek door Risbo/SEOR in opdracht van het Ministerie van OC&W. handicap + studie maakte tijdens het onderzoek deel uit van de klankbordgroep.

Dit onderzoek onder eerstejaarsstudenten bestaat uit drie delen. Het eerste deel gaat over de aard en omvang van de groep studenten met een functiebeperking, het tweede deel heeft betrekking op de aanpassingen waarvan zij gebruik kunnen en willen maken en in het derde deel worden de extra kosten per student berekend.

Uit dit onderzoek blijkt dat 16,5% van de studenten een beperking heeft, waarvan de helft (8,3%) daarvan

hinder ondervindt tijdens het studeren. Zij vallen vaker uit, halen minder studiepunten en minder hoge cijfers dan studenten zonder beperking. Studenten die aangeven dat ze aanpassingen nodig hebben, maken hier vaak geen gebruik van. Dit wordt mede veroorzaakt omdat de studenten niet altijd goede voorlichting ontvangen. De geschatte extra kosten per student per jaar zijn 800 euro, wat vooral besteed wordt aan extra personele inzet. Het complete rapport van Risbo/SEOR staat op: www.handicap-studie.nl > publicaties.

Studiedag Inclusie of illusie

Tijdens de Studiedag ‘Inclusie of illusie’ ontving handicap + studie 75 enthousiaste onderwijsprofessionals op Landgoed De Horst in Driebergen. Het mes sneed hierbij aan twee kanten: deelnemers kwamen informatie halen om voorzieningen voor studenten met een functiebeperking verder te verbeteren, handicap + studie gebruikte deze dag om kennis uit de praktijk te verzamelen om haar productaanbod nog beter aan te laten sluiten op de vraag van de onderwijsinstellingen.

Taede Sminia opende de studiedag in het kader van de aftrap van de Commissie Maatstaf. De dag leverde veel input op voor het rapport van de commissie. Het plenaire ochtendgedeelte bestond uit presentaties van handicap + studie en Risbo/SEOR⁴. Ook werden de nieuwe publicaties⁵ ‘handicap + studiemenu’ en ‘Soepel studeren met een handicap, 60 good practices op hogescholen en universiteiten’ gepresenteerd. Tijdens het middagprogramma konden deelnemers drie workshops volgen waarbij ze konden kiezen uit een gevarieerd aanbod:

- [De tevredenheid van studenten](#), Frank Steenkamp, Teun Timmers (C.H.O.I.)
- [Feiten en cijfers](#), alle onderzoeksgegevens vergeleken,

⁴ Voor meer informatie over onderzoek Risbo/SEOR: hoofdstuk 3, expertise, handicap + studie algemeen

⁵ Voor meer informatie over nieuwe publicaties: hoofdstuk 4, expertise, voor de onderwijsinstellingen

Sabine Severiens (Risbo), Susan Klaver (Inspectie HO), Ilse Hento (handicap + studie)

- [Accreditatie, hoezo?](#) Stephan van Galen (NVAO), Reen Pouwels (INHolland)
- [WGBh/cz van alle kanten bekeken](#), Lex Jansen (handicap + studie)
- [Over stagebanken](#), Nikolette Mak (Validpeople), Ed Lazet (Hogeschool Rotterdam)
- [Studentenparticipatie](#), Monique Bil-Meijer (Haagse Hogeschool), Marjolein Touwen (Vrije Universiteit) in samenwerking met een aantal studenten
- [Fact Finding Mission: haal kennis uit het buitenland](#), René van Pelt (handicap + studie)
- [Convenanten nieuwe stijl](#), de meerwaarde van samenwerking met handicap + studie, René van Pelt (handicap + studie)
- [Disability Studies](#): recht doen aan ervaringen, werken aan sociale verandering, Alice Schippers, Jacqueline Kool (Disability Studies in Nederland)

Uit de evaluatie van de studiedag blijkt dat de deelnemers een hoge waardering gaven van gemiddeld iets meer dan een acht. Wel wordt handicap + studie door veel deelnemers geadviseerd tijdens een volgende bijeenkomst meer te focussen op casuïstiek en praktische oplossingen en minder op beleid en statistieken.

Disability Studies

handicap + studie participeert samen met ZONmw/NWO in de onafhankelijke organisatie “Disability Studies in Nederland” (DSiN) en is gastheer voor het netwerkprogramma. ZONmw/NWO bieden onderdak aan het onderzoeksprogramma en het programma “toegankelijke stad”. De organisaties beslissen samen over de inhoud en financiën van het integrale project. Disability Studies in Nederland onderzoekt de wijze waarop mensen met uiteenlopende functiebeperkingen –fysiek, verstandelijk, zintuiglijk en psychisch- leven en hoe vanuit de samenleving tegen hen wordt aangekeken. Het maakt de consequenties van deze kijk zichtbaar en wil voorwaarden scheppen voor beleid en inrichting van de samenleving. De participatie in DSiN past bij het doel van handicap + studie om kennis te verzamelen over het thema.

Onderwijsbeurzen voor aanstaande studenten

Om aanstaande studenten voor te lichten over handicap + studie en studeren met een handicap in het algemeen, is in oktober 2009 deelgenomen aan de Onderwijsbeurs Groningen en de Onderwijsbeurs Zuid-Nederland (Eindhoven). Op de Studiebeurzen werd de Studietipquiz gepresenteerd. Om laagdrempeligheid te bevorderen wordt hierbij de term ‘studeren met een handicap’ vermeden en worden scholieren uitgedaagd om mee te doen met een populaire quiz met showmaster. Voor scholieren die op zoek waren naar meer informatie was een medewerker van handicap + studie aanwezig.

Website www.handicap-studie.nl

De website www.handicap-studie.nl biedt informatie over studeren met een functiebeperking aan studenten en onderwijsprofessionals. In de loop van het jaar is Twitter ingezet om te verwijzen naar nieuws en aankondigingen op de website. In 2009 werd de website bezocht door 72.930 unieke bezoekers.

Anders/om

De Anders/om is het magazine van handicap + studie dat nieuws brengt voor studenten (de ene kant van het magazine) en onderwijsprofessionals (als het blad omgedraaid wordt). Via nieuws, interviews en tips geeft het op een luchtige manier heel veel informatie over studeren met een functiebeperking. In 2009 verschenen er drie nummers en had het magazine een oplage van ruim 5000 exemplaren.

Nieuwsflits

De nieuwsflits is de onregelmatig verschijnende digitale nieuwsbrief van handicap + studie. Hij wordt ingezet om nieuws, aankondigingen en uitnodigingen van handicap + studie te verspreiden. Zo werden bijvoorbeeld de studiedag, de trainingen en de nieuwe publicaties via de Nieuwsflits aangekondigd.

Het gebruik en de mogelijkheden van de **Helpdesk** van handicap + studie staan afzonderlijk in hoofdstuk 6 beschreven.

Expertise: voor de onderwijsinstellingen in 2009

ONDERWIJSINSTELLINGEN MET EEN PROJECT- OF BELEIDSVRAAGSTUK HEBBEN VAAK UITGEBREIDER ADVIES NODIG DAN DE HELPDESK VAN HANDICAP + STUDIE TELEFONISCH OF PER E-MAIL KAN BIJSTANDEN. DAAROM BIEDT HANDICAP + STUDIE HEN HIERVOOR EEN UITGEBREIDER TRAJECT AAN. DOOR MIDDEL VAN GESPREKKEN WORDT GEKEKEN WAAR DE PIJNPUNTEN ZITTEN (BIJVOORBEELD: DE MOTIVATIE VAN DOCENTEN, DE BEKOSTIGING VAN EEN PROJECT, DE PRIVACY VAN DE STUDENT, DE VORM VAN EEN INTAKEGESPREK) EN WAT MOGELIJKE OPLOSSINGEN ZIJN. ALS DEZE BIJVOORBEELD LIGT IN TRAINING EN DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING VAN HET PERSONEEL, DAN KAN HANDICAP + STUDIE DEZE OOK VERZORGEN. DAARNAAST IS HET OOK MOGELIJK OM SAMEN MET HANDICAP + STUDIE (EN EVENTUEEL ANDERE INSTELLINGEN) EEN PROJECT UIT TE VOEREN.

Soepel studeren met een handicap, 60 good practices op hogescholen en universiteiten

Naar aanleiding van het project Plan van Aanpak heeft handicap + studie het boekje "Soepel studeren met een handicap, 60 good practices op hogescholen en universiteiten" samengesteld. Het boekje bevat 60 heel verschillende en vernieuwende projecten uit de eindrapportages over het Plan van Aanpak. Het is gemaakt om onderwijsinstellingen te inspireren en om uitwisseling van ideeën en good practice te bevorderen.

handicap + studiemenu

Voor onderwijsprofessionals uit alle lagen van het hoger onderwijs is het "handicap + studiemenu" ontwikkeld. Dit is een overzicht van alle producten en diensten van handicap + studie en geeft inzicht in de kennis en de service die zij onderwijsinstellingen kan bieden.

De readers **Dyslexie in het hoger onderwijs** en **Autisme en studeren in het hoger onderwijs** zijn in 2004 ontwikkeld om studentenbegeleiders en studenten te informeren en te ondersteunen. Dit jaar zijn beide geactualiseerd, zowel wat betreft de theorie over de besproken functiebeperking en de relevante adressen als de vorm. Deze herziene readers zijn onderdeel van de expertise die handicap + studie in huis heeft.

Voorlichtingscampagne Tijdgebrek

De campagne **Tijdgebrek** is ontwikkeld ter ondersteuning van de voorlichting van hogescholen en universiteiten. De campagne laat studenten kennismaken met de mogelijkheden voor studenten met een functiebeperking. Voor 'Tijdgebrek' is gekozen omdat dit veel laagdrempeliger en aansprekender is dan 'studeren met een functiebeperking of handicap'.

De campagne bestond uit twee delen. Docenten van alle deelnemende instellingen kregen per post het boekje 'afhaken of afmaken', waarin bondig wordt

beschreven hoe je een student met een (onzichtbare) handicap kunt herkennen, hoe je hem of haar kunt begeleiden en naar wie hij of zij verwezen kan worden. Speciaal voor studenten is de campagedag ontwikkeld, waarbij een vierkoppig promotieteam de instelling bezoekt met posters, een vrachtwagen met moving billboard, een toren met klok en allerlei promotiemateriaal (folders, kraskaarten, zadelhoesjes, placemats). De studentendecaan was aanwezig om studenten met inhoudelijke vragen verder te helpen.

2009 was het afsluitende jaar van de campagne. In 2007 zijn negen onderwijsinstellingen bezocht, in 2008 ook negen en in 2009 vijf. Op twee instellingen zijn twee campagedagen gehouden.

Door middel van een 0-, 1- en 2-meting is gemeten of de kennis over het thema bij studenten en docenten na de campagne is toegenomen. Uit de resultaten blijkt dat zowel studenten met als zonder handicap na de campagne meer regelingen en voorzieningen kennen en zich vaker afvragen of zij hiervoor in aanmerking komen. Ook de kennis van docenten over het onderwerp is na de campagne toegenomen. De campagne werd door beide doelgroepen positief beoordeeld. Dit onderzoek werd gedaan door RuigroklNetPanel dat namens handicap + studie ook kwalitatief onderzoek deed onder studentendecanen en beleidsmedewerkers⁶.

Incompany-trainingen

handicap + studie verzorgt incompanytrainingen voor onderwijsprofessionals. De duur, de inhoud en de doelgroep worden in overleg met de instelling vastgelegd. In 2009 gaf handicap + studie 18 incompanytrainingen. Zeven hiervan waren in het kader van een symposium van de betreffende hogeschool of universiteit en waren gericht voor een breed publiek. De overige 11 waren maatwerktrainingen, specifiek bedoeld voor studieloopbaanbegeleiders en docenten.

In de loop van 2009 heeft handicap + studie haar trainingsaanbod uitgebreid. Zo zijn er nu trainingen voor examencommissies en bestuur en komen zaken als digitale toegankelijkheid, intakegesprekken en individuele leerroutes uitgebreid aan bod. Aan de hand van de 12 ontwikkelde trainingen zijn twee trails samengesteld waarin de trainingen bij elkaar aansluiten. Ook deze trainingen en trails kunnen aangepast worden aan de behoeften van de onderwijsinstelling.

Voorbeelden van trainingen en trails staan op: www.handicap-studie.nl > beleidszaken > trainingen

Ondersteuning studentenplatforms

Via individuele contacten en bezoeken en een jaarlijkse platformdag ondersteunt handicap + studie studentenplatforms op het gebied van studeren met een functiebeperking. In veel onderwijsinstellingen is een platform actief, waarbij de vorm sterk verschilt. Zo zijn er bijvoorbeeld kleine inspraakgroepen van studenten en docenten die vooral op beleidsniveau actief zijn, maar er bestaan ook platforms die bestuurd worden door studenten en voornamelijk informele activiteiten voor hun leden organiseren. De meeste platforms hebben met elkaar gemeen dat ze zich inzetten voor de voorlichting van (aanstaande) studenten met een functiebeperking. handicap + studie geeft hierbij advies, bevordert uitwisseling en stimuleert instellingen om hun platform te ondersteunen.

Het succes van de platforms is wisselend. Dit wordt veroorzaakt door verschillende factoren: de samenstelling van de platforms, de grootte, het aantal actieve studenten, de ondersteuning vanuit de onderwijsinstelling, de opkomst bij activiteiten en het soort doelen dat het platform nastreeft.

De jaarlijkse bijeenkomst voor studentenplatforms vond plaats op 7 april, hierop waren platforms van 12 onderwijsinstellingen aanwezig. De bijeenkomst had tot doel te ontdekken wat er speelt onder de platforms en te inventariseren welke ondersteuning gewenst is vanuit handicap + studie. Daarnaast werden er onderling ervaringen uitgewisseld. De Anders/om 3 (september 2009) geeft een impressie van deze bijeenkomst.

Studententrainingen

Voor studenten biedt handicap + studie een aantal vaste trainingen aan. Deze worden gegeven op vaste dagen en gaan door als er genoeg aanmeldingen voor zijn (meer dan vier aanmeldingen). De mogelijkheden zijn: (gaan) studeren, omgaan met pijn en vermoeidheid, stage, studeren in het buitenland en solliciteren met een functiebeperking.

In 2009 zijn zes trainingen gegeven: drie keer de training 'stage', twee keer 'omgaan met pijn en vermoeidheid' en één keer '(gaan) studeren'.

Stageproject handicap + studie

In het stageproject werkt handicap + studie aan succesvolle stages voor studenten met een functiebeperking én voor organisaties die van hun talenten willen profiteren. De studenten worden, na een schriftelijke kennisgeving, uitgenodigd voor een Needs Assessment om hun talenten, wensen en behoeften in kaart te brengen. Zowel de student als de medewerkers van de stageorganisatie krijgen begeleiding van handicap + studie, onder andere door trainingen. Wanneer alle partijen enthousiast en voorbereid zijn gaat de student het reguliere selectietraject in en kan hij of zij van start met de stage. In 2009 hebben, sinds de start van het project in april, 9 studenten een gesprek gehad bij handicap + studie waarvan 5 studenten een Needs Assessment hebben gedaan. In totaal heeft handicap + studie 6 studenten bij Shell geïntroduceerd.

Shell Nederland is de eerste partner waarmee dit project uitgevoerd wordt. Het betreft studenten aan een HBO of WO-opleiding met een technische achtergrond zoals chemische techniek, scheikunde, civiele techniek en aardwetenschappen. Maar ook studenten met een niet technische academische achtergrond zijn welkom. handicap + studie hoopt het aantal deelnemende organisaties verder uit te breiden zodat studenten van uiteenlopende studies in uiteenlopende branches succesvol kunnen stagelopen.

Niet alleen de student doet waardevolle ervaring door middel van deze manier van stagelopen. De recruiters binnen de stageorganisatie leren hun eigen organisatie nóg beter kennen. Zo wordt de digitale toegankelijkheid van de website getest en krijgt bijvoorbeeld de afdeling P&O zicht op het interne beleid op het gebied van medewerkers met een functiebeperking. Tot slot leert ook de onderwijsinstelling van de student in kwestie van deze ervaring.

Kortom: een win-win-win-situatie!

⁶ Beschrijving van deze resultaten in hoofdstuk 2 'strategie'

Internationaal

Internationaal vervult handicap + studie een gidsrol op het gebied van studeren met een functiebeperking, in samenwerking met Angelsaksische organisaties als Link (Groot Brittannië) en Ahead (Ierland). Dit heeft ertoe geleid dat handicap + studie in internationale context voornamelijk kennis brengt en niet zozeer haalt. De participatie in TIU is hier een voorbeeld van. Aansluitend op de nieuwe koers en de ontwikkelingen in Europa wil handicap + studie nu aansluiten op de snel groeiende kennisnetwerken (Link, DIW, HEAG) om actuele ontwikkelingen in het buitenland op de voet te volgen.

LINK (Learning Inclusively – Network + Know-how)

Via het LINK-project zetten zes landelijke organisaties op het gebied van toegankelijkheid voor studenten met een functiebeperking een netwerk op om kennis te delen en te vergroten.

Deelnemers aan het project zijn AHEAD (Ierland), Hogeschool West-Vlaanderen (België), handicap + studie (Nederland), Slovenian Association of Disabled Students (Slovenië), Stockholm University (Zweden) en Skill (Groot Brittannië).

Het project heeft een looptijd van 36 maanden (november 2008-oktober 2011) en wordt gefinancierd door EU-Life Long Learning Programme Subprogramma Multilateral Projects, Networks and Accompanying Measures.

De voorgenomen resultaten zijn:

- Een duurzaam netwerk van experts op het gebied van studeren met een functiebeperking op EU-niveau;
- Zes thematische netwerken;
- Zes 'virtual meetings';
- Richtlijnen met betrekking op de belangrijkste thema's;
- Zes position- en discussionpapers;
- Een website.

In 2009 is deelgenomen aan een conferentie in Dublin (Inclusive Learning, april 2009) waar is gewerkt aan een handzame waaier met daarin de basisvoorzieningen die geregeld moeten zijn om hoger onderwijs toegankelijk te maken. Studenten en partners van LINK (waaronder handicap + studie) namen in Ljubljana (Slovenië) deel aan een conferentie over studentenempowerment (9 en 10 september 2009).

Special interest Group Disability issues Worldwide (DIW)

DIW is een Special Interest Group (SIG) van EAIE (European Association for International Education), een organisatie van professionals in onderwijsinternationalisering. Om deskundigheid over studeren met een functiebeperking (en studeren in het buitenland) te bevorderen onder medewerkers internationalisering zet handicap + studie zich in voor deze SIG. Ter bevordering hiervan is in 2009 een presentatie gegeven op de conferentie van de EAIE in Madrid.

Towards Inclusive Universities (TIU)

In 2009 zijn in het kader van het project Towards inclusive universities Turkse en Nederlandse studenten getraind in Ankara door handicap + studie. Het doel van de training was empowerment van de studenten en het leren van vaardigheden die nodig zijn om een Europees platform voor studenten met een functiebeperking op te starten.

De doelstellingen van TIU:

- Het op gang brengen en realiseren van samenwerking tussen disability support specialisten in verschillende EU landen
- Het uitwisselen van informatie over studeren met een handicap tussen universiteiten (in Turkije en internationaal)
- Het verbeteren van de management capaciteiten van disability coordinators op universiteiten in Turkije
- Het implementeren van algemene standaarden en richtlijnen voor inclusief hoger onderwijs
- Het realiseren van betere oriëntatie en daarmee de instroom van studenten met een handicap op universiteiten verbeteren
- Ervoor zorgen dat studenten als rolmodel kunnen fungeren

Doelgroepen van TIU zijn Europese studenten met een handicap uit het hoger onderwijs en Europese instellingen voor hoger onderwijs.

Towards Inclusive Universities is in 2009 afgerond (start: 2008) en had als partners handicap + studie en de Middle East Technical University Ankara, Turkije (METU). Project-coördinator was Mustafa Kemal van de University Antakya/Hatay, Turkije (MKU). Project associates waren: Yüzüncü University, Van, Turkije; Ege University, Izmir, Turkije; Netherlands Institute for Higher Education, Ankara, Turkije (NIHA) en de European Association for International Education, via de Disability Issues Worldwide special interest group, Amsterdam, Nederland (EAIE/DIW).

HEAG (Higher Education Accessibility Guide)

De HEAG is een database waarin studenten en hun begeleiders informatie vinden over studeren met een functiebeperking in 28 Europese landen. Hierin kan zowel gezocht worden op het algemene onderwijssysteem per land, als op de voorzieningen van een specifieke universiteit. De HEAG moet studenten met een functiebeperking stimuleren om over de grens te studeren.

handicap + studie heeft meegewerkt aan de invulling van de HEAG, in samenwerking met het ministerie van OC&W, het SLO (nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling) en de European Agency for Development in Special Needs Education. De HEAG is te vinden op: www.european-agency.org/agency-projects/heag.

HANDICAP + STUDIE, expertisecentrum voor
onderwijs en handicap **STIMULEERT** dat
JONGEREN met een functiebeperking succes-
vol kunnen studeren in de **OPLEIDING** van hun
KEUZE in het hoger onderwijs.

Expertise: Digitale toegankelijkheid en hulpmiddelen

GEBRUIK VAN ICT IN HET ONDERWIJS MAAKT HET ONDERWIJS TOEGANKELIJKER VOOR VEEL STUDENTEN MET EEN FUNCTIEBEPERKING, OMDAT ZE BIJVOORBEELD VANUIT THUIS ONDERWIJS KUNNEN VOLGEN. EEN DEEL VAN DEZE GROEP KAN ECHTER OOK BUITENGESLOTEN WORDEN DOOR ICT. ALS WEBSITES EN INTRANET NIET VOLLEDIG TOEGANKELIJK ZIJN (BIJVOORBEELD BIJ GEBRUIK VAN EEN SCREENREADER OF VERGROTING), KUNNEN ZIJ GEEN GEBRUIK MAKEN VAN DEZE VOORZIENINGEN. EXPERTISE OP HET GEBIED VAN ICT, TOEGANKELIJKHEID EN DIGITALE HULPMIDDELEN IS DAAROM EEN BELANGRIJK SPEERPUNT VOOR HANDICAP + STUDIE. DOOR ONDERWIJSINSTELLINGEN VOOR TE LICHTEN OVER DIGITALE TOEGANKELIJKHEID EN DE NIEUWSTE ONTWIKKELINGEN OP HET GEBIED VAN HULPMIDDELEN EN TOEGANKELIJKHEID TE VOLGEN, WIL HANDICAP + STUDIE ERVOOR ZORGEN DAT DE INZET VAN ICT IN HET ONDERWIJS INDERDAAD ZORGT VOOR EEN BETERE TOEGANKELIJKHEID EN STUDEERBAARHEID VOOR ALLE STUDENTEN. HIERONDER STAAT BESCHREVEN HOE HANDICAP + STUDIE IN 2009 AANDACHT BESTEEDDE AAN DIT THEMA.

handicap + studie bracht een bezoek aan de Conferentie Accessing Higher Ground (accessibility & assistive technology) van 9 tot en met 14 november op de University of Colorado in Boulder (VS). Hier is kennis gehaald over digitale toegankelijkheid.

Special Interest Group XS=USE

De Special Interest Group (SIG) XS=USE is in 2009 opgericht door handicap + studie en SURFfoundation om digitale toegankelijkheid voor studenten met een functiebeperking te bevorderen en de kennis hierover op onderwijsinstellingen en bij ICT-medewerkers te verbeteren. handicap + studie heeft hierbij de rol van expert en aanjager en verzamelt en verspreidt kennis die onderwijsinstellingen ondersteunt op het gebied van digitale toegankelijkheid.

- De SIG XS=USE koppelt mensen die rechtstreeks te maken hebben met toegankelijkheidsproblemen zonder de benodigde kennis om dit te verbeteren (zoals decanen en docenten) aan mensen met technische kennis die juist geen kijk hebben op de problemen in het onderwijsveld. De doelen van de SIG XS=USE zijn:
- Het vergroten/ uitwisselen van kennis van digitale toegankelijkheid en ICT-hulpmiddelen
- De digitale toegankelijkheid en gebruik van ICT-hulpmiddelen in het hoger onderwijs vergroten
- Instellingen en afdelingen binnen instellingen bij elkaar brengen, zodat mensen elkaar kunnen vinden als dat nodig is
- Begrip en aandacht verhogen voor studenten met een functiebeperking

De resultaten:

Op 14 december vond de Kick-offmeeting plaats, met 25 deelnemers;

De SIG XS=USE is gekoppeld aan een SURFgroep met op 1 januari 2010 46 deelnemers, waarvan 28 uit het hoger onderwijs (merendeels decaan of beleidsmedewerker). Via de SURFgroep en LinkedIn wisselen leden van de SIG informatie uit over het thema.

Bookshare in proefproject

In 2009 is een proef met Bookshare gestart. Bookshare is een Amerikaanse organisatie met als doel het toegankelijk maken van literatuur voor mensen met een 'printdisability'. handicap + studie is een proefproject gestart dat is gebaseerd op Bookshare waaraan 5 studenten deelnemen.

Publicaties over hulpmiddelen

In de AndersOm (het vaktijdschrift van handicap + studie) is een rubriek ingericht waarin gratis hulpmiddelen op het gebied van digitale toegankelijkheid getest en beschreven worden. Hiermee wordt de kennis van zowel studenten als onderwijsprofessionals (beiden doelgroep van het vakblad) verbreed.

Voorlichting aan studenten

Linda Nieuwenhuijsen verzorgt namens handicap + studie een serie presentaties voor studenten met dyslexie op de Vrije Universiteit. De eerste van deze reeks presentaties over digitale hulpmiddelen heeft eind 2009 plaatsgevonden. De reeks wordt in 2010 voortgezet.

Xlens bril ten behoeve van dyslexie

Xlens ontwikkelt brillen die mensen met dyslexie kunnen helpen bij het lezen. In 2009 werkte zij met handicap + studie samen aan onderzoek naar een nieuwe bril, waarbij handicap + studie 19 studenten zocht en uitnodigde om aan het onderzoek deel te nemen. Vijf studenten hadden geen baat bij de bril van Xlens. De overige veertien merkten dat hun klachten verminderden.

Helpdesk

DE HELPDESK IS ER VOOR IEDEREEN DIE VRAGEN HEEFT OVER STUDEREN MET EEN FUNCTIEBEPERKING IN HET HOGER ONDERWIJS. ZE GEEFT INFORMATIE OVER WETTELIJKE REGELINGEN EN ADVISEERT EN ONDERSTEUNT STUDENTEN OP HET GEBIED VAN AANPASSINGEN EN VOORZIENINGEN. HET GAAT DAARBIJ VAAK OM VRAGEN ALS: WAT MAG JE VRAGEN VAN DE ONDERWIJSINSTELLING, HOE KOM IK AAN HULPMIDDELEN EN WAT MOET IK DOEN ALS HET NIET LUKT OM DE VOORZIENINGEN GEREGLD TE KRIJGEN.

Ook studentendecanen en studieadviseurs kunnen terecht bij de helpdesk voor vragen over begeleiding van studenten met een functiebeperking. handicap + studie denkt mee en zoekt desgewenst naar praktische oplossingen. Een andere taak van de helpdesk is de bemiddeling bij een conflict tussen de student en de onderwijsinstelling. De helpdesk neemt contact op met de onderwijsinstelling en doet suggesties hoe het probleem opgelost kan worden.

De helpdesk in 2009

In 2009 heeft de helpdesk 685 casussen behandeld. Dit is iets meer dan in 2008 (660) In 75% van de gevallen werd de vraag gesteld door een (aankomend)student, een ouder of een hulpverlener. 12% van de vragen was afkomstig uit de onderwijsinstelling en werd gesteld door studentendecanen en studieadviseurs. Opvallend is dat het aantal vragen vanuit het VO en MBO blijft stijgen. In 2009 21%, een stijging van 5% t.o.v. het jaar daarvoor.

Onderwerpen

Wat waren de hot items in 2009? Maar liefst negenendertig procent van de vragen had betrekking op studeren met autisme, AD(H)D en psychische problemen. Studenten (of ouders en begeleiders) ervaren in dit geval vooral problemen met onbegrip, het ontbreken van kennis, het ontbreken van de juiste begeleiding en onvoldoende aanpassingen.

Onverminderd hoog op de ranglijst staat dyslexie; 17%. De meeste vragen gaan over hoe kom ik aan boeken in een andere vorm, welke hulpmiddelen zijn er, hoe kom ik aan extra begeleiding en kan ik vragen om een alternatieve vorm van tentamens, bijvoorbeeld mondeling in plaats van schriftelijk. Verder vormen pijn en energieproblemen in 13% van de gevallen een belemmering. Deze studenten hebben vaak moeite met de aanwezigheidsplicht en de belastbaarheid, vooral tijdens hun stages.

De **EXPERTS** van handicap + studie **ZORGEN** ervoor dat studenten en onder- wijsinstellingen het **JUISTE ADVIES** krijgen.

Ontwikkelingen naar aanleiding van helpdesk- vragen

Naast het individueel advies dat de helpdesk biedt op vragen, wordt er meer gedaan met de vragen die binnenkomen. Door middel van een analyse van de vragen weet handicap + studie welke thema's op dit moment spelen op het gebied van studeren met een functiebeperking en past zij haar beleid daarop aan.

Zo is de focus in de afgelopen jaren steeds meer komen te liggen op ICT en digitale hulpmiddelen. Omdat ICT een steeds grotere rol speelt in het onderwijs, krijgt de helpdesk daar steeds meer vragen over omdat dit bepaalde groepen studenten kan uitsluiten. Daarom ontwikkelt handicap + studie expertise over toegankelijke websites en leeromgevingen en mogelijke hulpmiddelen. Daarnaast is de Special Interest Group XS=USE⁷ opgericht om onderwijsprofessionals te ondersteunen bij het toegankelijk maken van digitale informatie.

Daarnaast zijn de speerpunten voor 2010 gekozen naar aanleiding van de helpdeskvragen uit 2009. Voor 2010 zijn de volgende thema's geselecteerd: De Wet Gelijke Behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, ondersteuning en toegankelijkheid van ICT, flexibel onderwijs en studiekeuze, instroom en beroep.

Juridische hulpverlening

De juridische afdeling van de helpdesk is gespecialiseerd in wet- en regelgeving. Is een student het bijvoorbeeld niet eens met een besluit van de examencommissie of van het UWV of de IB-groep dan helpt handicap + studie bij het indienen van bezwaar of beroep. Daarnaast geeft de helpdesk voorlichting over de WGBh/cz en biedt hulp bij het indienen van een verzoek om een oordeel door de Commissie Gelijke Behandeling. In 2009 werd in vijf gevallen een verzoek gedaan om een oordeel van de commissie. In het kader van de WGBh/cz en de juridische hulpverlening is in 2009 het positionpaper WGBh/cz geschreven⁸.

⁷ Voor meer informatie over de SIG XS=USE: hoofdstuk 5, digitale toegankelijkheid en hulpmiddelen.

⁸ Voor meer informatie over het positionpaper WGBh/cz: hoofdstuk 3, expertise, handicap + studie algemeen.

Bestuur en staf

Bestuur

- Frank van der Duyn Schouten (voorzitter)
- Paul van Maanen (secretaris)
- Paul van Iersel (penningmeester)
- Cisca Joldersma (lid)
- Sineke ten Horn (lid)

Staf

- Nelleke den Boer helpdesk
- Anita van Boxtel communicatie
- Bronwyn de Bruin financiën + ict
- Mascha Cornet-Dirks helpdesk
- Liesbeth Geling projectbureau
- AngeliqHe Heerdink projectbureau
- Judith Jansen expertiseontwikkeling + beeldvorming
- Lex Jansen expertiseontwikkeling + kwaliteit
- Martine Klasens collectieve ondersteuning hoger onderwijs
- Marijke Los bureamedewerker
- Linda Nieuwenhuijsen helpdesk en expertiseontwikkeling ict
- Jeanet Nijeboer communicatie + redactie
- Cees Noels controller
- Petra Pastunink secretaresse
- René van Pelt directeur
- Leonard Roubos beleidsmedewerker empowerment
- Door Schokkenbroek communicatiebeleid
- Irma van Slooten expertiseontwikkeling internationaal
- Erna Smits bureamedewerker
- Willem Temmink helpdesk
- Janneke Voskamp communicatie
- Evelien Westerbeek van Eerten collectieve ondersteuning hoger onderwijs

Comité van aanbeveling

- Hans Blankert
- Hans Dijkstal
- Felix Rottenberg

Beschermvrouwe

- HKH Prinses Laurentien der Nederlanden
-

Financiën

Accountantsverklaring

De cijfers opgenomen in de balans per 31 december 2009 en in het overzicht Fondsenwerving 2009 en Bestedingen 2009 zijn ontleend aan de jaarrekening 2009 van Stichting Handicap en Studie NSS.

De jaarrekening voldoet aan de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW.

Bij de jaarrekening 2009 is door BDO CampsObers Audit & Assurance B.V. een goedkeurende accountantsverklaring afgegeven.

Balans per 31 december 2009

VASTE ACTIVA	2009		2008	
Materiële vaste activa				
Verbouwing / stoffering	20.239		28.585	
Inventaris	18.517		18.878	
Automatisering	<u>2.957</u>		<u>4.565</u>	
		41.713		52.028
Financiële vaste activa				
VLOTTENDE ACTIVA				
Vorderingen				
Overige vorderingen		199.405		173.450
Liquide middelen				
		<u>883.790</u>		<u>1.077.943</u>
		<u>1.124.908</u>		<u>1.303.422</u>
Blote eigendom van boedels		p.m.		p.m.

PASSIVA	2009		2008	
Eigen vermogen				
Algemene reserve	434.083		453.050	
Bestemmingsreserve	<u>175.000</u>		<u>190.000</u>	
		609.083		643.050
Vreemd vermogen				
KORTLOPENDE SCHULDEN				
Belastingen	32.162		23.695	
Onderhanden werk projecten	184.814		280.093	
Overige schulden	<u>298.849</u>		<u>356.584</u>	
		<u>515.825</u>		<u>660.372</u>
		<u>1.124.908</u>		<u>1.303.422</u>

FONDSWerving 2009	2009 WERKELIJK	2009 BEGROOT	2008 WERKELIJK
Donaties, giften en schenkingen	3.637	10.000	10.214
Overige baten	<u>30.072</u>	<u>31.200</u>	<u>77.378</u>
Baten uit eigen fondsenwerving	43.709	41.200	87.592
Directe wervingskosten			
is 0,03% van baten uit eigen fondsenwerving	<u>1.549-</u>	<u>0</u>	<u>1.313-</u>
Resultaat eigen fondsenwerving	42.160	41.200	86.279

Overheidssubsidies - structureel	841.000	1.076.000	811.000
Overheidssubsidies - LNV	1.362	1.362	1.362
Overheidssubsidies			
Campagne Plan van Aanpak 2009	165.000		260.000
Projecten 2009	170.400		73.000
Overige subsidies	201.279	272.723	92.606
Ontvangen legaten	13.641	0	17.894
Opbrengst banken	18.750	10.000	35.587

Totaal beschikbaar voor doelstelling	1.453.592	1.401.285	1.377.728
---	------------------	------------------	------------------

BESTEDINGEN 2009	2009 WERKELIJK	2009 BEGROOT	2008 WERKELIJK
Algemene doelstelling	906.450	1.128.512	930.081
Vrijval van voorzieningen	0	0	150.500-
Mutatie onderhanden werk	39.419-	388.045-	173.753-
Campagne Plan van Aanpak 2009	205.413	207.900	223.280
Overige projecten	415.115	472.918	364.586

Totaal besteed aan doelstelling	1.487.559	1.458.785	1.193.694
--	------------------	------------------	------------------

Resultaat	33.967-	57.500-	184.034
------------------	----------------	----------------	----------------

Mutatie van bestemmingsreserve			
Onderzoeken	0		65.000-
Website	18.000-		25.000-
Automatisering	37.500	37.500	37.500-
Lustrum 2010	4.500-		22.500-
Marketing & Acquisitie	0		40.000-

Totaal resultaat	18.967-	20.000-	5.966-
-------------------------	----------------	----------------	---------------

Colofon

handicap + studie
christiaan krammlaan 2
3500 ae utrecht
030 - 275 33 00
www.handicap-studie.nl
www.onderwijsenhandicap.nl

De platte tekst is bij handicap + studie
verkrijgbaar per e-mail:
algemeen@handicap-studie.nl

Ontwerp

twee PK, Utrecht, www.tweepk.nl

Druk

Avant GPC, Werkendam
